

tatják azt, hogy Markovics mindig világosan látta az akkori tömérdek visszasságot és élesen szembeszállt az elnyomó hatalmasságokkal.

Pavlov Todór írja:

»Ha Markovics műveit a mai következetes marxista-leninista pozíciókból vizsgáljuk, világos, hogy nagyon sok szempontból nem állják a komoly, tudományos bírálatot... Ezzel azonban nem meritjük ki a problémát, mert mi kötelesek vagyunk Markovics Szvetozárt a mai — jugoszláviai és bulgáriai — népfelszabadító, nemzeti, demokratikus és antilasiszta mozgalmaink szempontjaiból is megvizsgálni. Elég így feltenni a kérdést és azonnal kivünik, hogy Markovics Szvetozár, mint távoli és lángeszű őse népi felszabadítási mozgalmainknak, egészen a miénk.«

Markovics Szvetozár már csak azért is nagy volt, mert következetesen hirdette a Balkán-népek föderációjának szükségességét és mert világosan látta, hogy ez a föderáció nem a fejedelmek magánügye, hanem egyedül és kizárólagosan a népé.

ISKOLA ÉS EGYHÁZ

Irta: Lőrinc Péter

Iskolája válogatja és itt sem lehet általánosítani. Van iskola, ahol több a magyar, mint a szerb rohammunkás, ahol szépszámban jelentkeztek magyar ifjak az ifjúsági vasút építésére. Akad persze olyan is, ahol ablakon ugrálnak ki neménydús ifjaink, hogy ott ne legyenek a jelentkezéskor. Van iskola, ahol szép könyvtárak várják a magyar ifjakat órák után; akad viszont olyan iskola is, ahol június 18-ika után sem tudta a diák, ki volt Gorkij s ahol nem tarthattak Gorkij ünnepélyt, mert nem jelentek meg sem az ifjak, sem az ifjúságot nevelő (?) tanártestület.

Iskolája válogatja. Csak ne általánosítsunk. De ne is szépítsük, ne is kendőzzük el a néha bizony rút valóságot. Akadtak ifjak, akik szülei tilalma ellenére is engedtek, engedni akartak szívük vágyának és megszöktek hazulról, hogy eljuthassanak Breszkóra az ifjúsági vasútra s csak akkor álltak el szándékuktól, amikor a népi ifjúság vezetősége meggyőzte őket, hogy nem szökéssel, szülő büsítéssel, de szülői meggyőzéssel kell, hogy a népi ifjú elérje célját.

Mondom: nem szabad általánosítani. Mert van ahol többet olvas-tanul az ifjú, mint amennyit kiszab az iskola, meg az ifjúsági szervezet, de akad olyan osztály is, ahol hallgat a diák az olvasástól eltűnt szóra — és a kötelező iskolai olvasmányt sem olvassa el. De — egyik öreg hibából a másikba esve még csak be sem vállalja őszintén, a mi nyílt, becsületes, egyenes módszerünket követve azt, hogy nem tett eleget kötelezettségének, de félredobva az önkritika kipróbált, célravezető fegyverét, — sunyimód hamis bizonyítékokat keres hazugságainak alátámasztására; olvasta bizony a könyvet és ime benyújtja »bizonyító« tartalmi kivonatot is.

Most kettős nevelésben részesül, itt-ott még a magyar diák. A nyílt, egyenes, önkritikára nevelő bátor szellemű módszeren kívül itt-ott még arra tanítják, hogy legyen hanyag és hazug, sunyi és reakciós. De akad még papi hitoktató, aki letiltja a kötelező iskolai olvasmányok elolvasását az osztály falain belül — mert ezek a könyvek indexen vannak. De hogy a kecske is jól lakjon! a csunya fődosztó kecske! meg a káposzta! ezerholdasok árnyékában

tisztuló erkölcsi lelkiismeret káposztája! is megmaradjon — hozzáteszi, az eltöltő és letöltő szóhoz: no azért elkérheted osztálytársad tartalmi kivonatát, le-másolhatod, hogy felkészülten mehess órára. Bűn persze ez is, nagy bűn, majd óra után gyere el, győnj meg, feloldalak. Így az egyszeri hitoktató, hogy meg-övjá védené »erkölcsi tisztaságát«.

Itt-ott akad persze párja is. Egyes városokban sok a vidéki magyar diák az internátusokban. Egész szobasorokat, folyosókat, emeleteket foglalnak le: ahogy számarányuknak meg is felel ez. Viszont akad város, ahol a vidéki diák magánházakban tanyázik, ha rosszabb feltételeket szab is elé a magántanya tulajdonosa.

Persze itt is felsőbb utasításra osolekszik. Ezuttal a szülő, nem a diák. Egy apa érdekfodott hamárjánál fia előmenetele felől. A tanár megkérdezte: »Miért nem adja internátusba a fiát, sokkal előnyösebbek ott a feltételek és a tanulása is, — szinte biztosított ott a tanulmányi eredmény. »Hát szabad? Adhatja magyar apa internátusba a fiát. Nekem a pap azt mondta, hogy »magyar nem adhatja be«. Egység és testvériség a jelszavunk és az igaz vallás is azt hirdeti. Az igaz vallás nem ismer különbséget ember és ember között; az egy aklot hirdeti, a testvériséget, a szeretetet, nem a széthúzást. Pap még akad persze, aki nem törődik vallása követelményével, de széthúzást, viszályt támaszt és főleg támasztana — nem a vallás, de az ezerholdak megmentésének érdekében. Még ha ellenkezésbe is kerül ezzel az ország törvényeivel, alkotmányával. A magyar nincstelen izgatja ezzel a szerb ellen, attól tanítja félni, óvakodni — hogy közben vissza szerezhesse tőle a nekijuttatott földcséket. Ezer szatendeje vágyta a zsellér a földet — most az új, népi jugoszláv-magyar hazában megvalósult a vágya. De akad itt-ott papja, aki a jugoszláv haza ellen uszítaná, hogy elveszítse a vánt-vágyott földet, hogy újból ezerholdakká álljanak össze a kis zselléri holdacsókák — a földesúr birtokában. Az alkotmány különválasztja az iskolát az egyháztól. Egyes papok ezt nem veszik tudomásul. Beavatkoznak az iskola működésébe, tiltják azt, amit az iskola előír — elő írják azt, amit tilt az iskola. Letiltják a kötelező olvasmányt, eltöltik a vallás vonalának megfelelő egységet és testvériséget és itt-ott kumadarasi hangulatot igyekeznek teremteni.

Terjed a vérvádmese és minden józan ember, minden becsületes ember tudja, kinek érdeke a rettenetes rágalmak terjesztése. Tanítója válogatja. Kélcenyvnyolc tudja honnan fúj a szél, tudja mi a kötelessége és tudja a módját is, hogy harcoljon a fasizmus kései kllongései ellen, hogyan övja tőlük a zsenge gyermeki lelkeket. De akad olyan is, aki úgy véli legjobban teljesíteni kötelezettségét, mint az »egyszeri« tanítónő. Azt híresztelte valaki, hogy eltűnt talán a Jóska, akit megszólított valami gyanúskülséjű férfi az utcán, a gyerek hajlott a szép szóra és vele tartott, a »gyanúskülséjű férfivel«. »Lássátok« — mondta az egyszeri tanítónő a gyerekhadnak, — »látjátok: ebből az a tanulság, hogy ne menjetek azzal, aki ismeretlenül megszólít az utcán...« Így próbál behatolni a fasizmus az iskola tanterembe, hogy egymás ellen uszítsa azt, aki egytűvé tartozik, a harmadik, a közös ellenség jóvoltára. Mert hiszi, hogy Kielce, vagy Kunmadaras, vagy Észak-Bácska mindegy, máunk is hat a — »vaku!j magyar«, meg »veszts össze« és »uralkodj« ösrégi habsburgi fasiszta felmelegítési jelszava.

Mert a java kúviszi az ifjúmunkásnöket a sportpályára, hogy ott kosárkázzon, teniszezen velük, hogy rátanítsa kis hátgörbűös, mindenünket-megteremtő munkaslányokat a gerincegyenesítő labdajátékokra. — mondani az egyik, a java ezt teszi, a másik meg lepofozná azért az egyiket, meg a munkaslányokat is a pályáról. Persze itt sincs nyílt, önkritika, gerinces kiállítás. A munkás-értelmiségi egységgel kendőzi magát a »másik«, az egy a száz közül azzal védekezik, csak azért ígerte a pofont a »barátnőnek« mert, miért nem

hívta fel őt is az együttműködésre! Akad azután másik »másik« is. Olyan másik, aki nem veszi tudomásul, hogy az alkotmány külön választja az egyházat és iskolát és az egyházi, úrnapi körmenetben élére áll kis tanítványainak, úgy vezeti őket a nyári naptűző körmeneten, Persze, mióta Dráza sem állt ki, — csak másra tolt a bűnét, felelősségét — a kis tanítónő sem teszi azt. Ó, külön ment ő, mint magánszemély a körmenetre és ehhez ugy-e feltétlen joga volt és külön, mint magánszemélyek vettek részt a körmenetben a kislányok is — és ehhez is, ugye, mindegyiknek külön-külön meg volt a joga. A véletlenek sorozata, különös összetalálkozása tette, hogy pl. a kislányok mind egy csoportban haladtak — osztályba verődve a menetben, meg hogy ő jónagya is ott haladt közöttük. Külön kezdte, hiszen, a körmenetelést csak később vette észre, ugyebár, hogy egyik kislánynak kibomlott a haja és ugyebár, csak természetes, hogy mint jó osztálytanítónő azonnal odasietett, hogy kijavítsa a hibát és csak kötelességtudásáról, meg jószívűségről tanúskodik az, hogy azután már közöttük is maradt, és ott lépegetett. De arra gondolt, mint jó előrelátó osztályanya, hogy a rettentő napsütésben napszúrást kaphat valamelyik növendéke és erre az esetre igazán ott kellett legyen kéznél a közeiben.

Ne értsük félre egymást. A vallás és az egyház működése biztosítja van hazánkban. A tanítónőnek csakugyan joga volt résztvenni a körmenetben mint magánszemélynek! és joguk volt résztvenni a körmenetben a kislányoknak is külön-külön. Csak éppen összetalálkozásukat tiltotta el a törvény — a gyerekek toborzását, odavezetését, *vezetését a menetben*, mert az alkotmány biztosítja a lelkiismeretszabadságot és *elválasztja az iskolát az egyháztól*. Márpedig a lelkiismereti szabadság ez esetben annyit tesz, hogy elmehetek a körmenetre, ha jónak tartom, vagy nem megyek el, ha úgy látom helyesnek — de senkinek sincs joga hozzá, hogy akár mely irányban, vagy mely irányban *felelőtlenül vagy erőszak* érvekkel befolyásoljon. Különösen pedig akkor, ha az elválasztott iskola és egyház kapcsolatáról van szó.

GALAMB JÁNOS:

ELŐRE

Badarság a mostani időben
ködös, szürke multba merülni el.
Nehéz rohanni sárban, esőben
egykori, elbágyadt emlékekkel.

Hiába indul bárki előre
megvénhedt utakon, amerre járt:
félúton megáll búsán, letörve
és csendesen áhítja a halált.

Oly úton járjon, kiben van erő,
melyen eddig még senki sem lépett,
melyen vad fűvisek erdeje nő
és lehulló vér festi a léptet...

Bátorság kell és kemény akarat
s ime leküzdve minden akadály:
az úton tüzes ifjak haladnak
s előttük az öröm madara száll.